

În rândurile ce urmează și, ca o introducere, voi încerca să subliniez câteva noțiuni generale care definesc Ortodoxia, însă nu voi insista pe o tratare exhaustivă, deoarece subiectul este unul foarte complex. Înainte de a face o analiză a cuvântului în sine trebuie spus că Ortodoxia nu este înțelegerea exclusiv rațională a unor sume de adevăruri, ci înseamnă asumarea și trăirea vieții în Iisus Hristos. Sensul cuvântului „ortodox” vine din limba greacă și este compus din două elemente: orthos care înseamnă drept, corect, în chip drept și doxa care are sensul de părere, slavă, glorie, cinste, însă înseamnă și „dreaptă credință” „dreaptă opinie”. Acest termen indică dreapta credință, în continuitate directă și neîntreruptă cu tradiția apostolică și patristică a Sfinților Părinți. În limbile slave și în alte limbi orientale termenul este tradus ca „pravoslavie”, care înseamnă „dreaptă mărire a lui Dumnezeu”.

Biserica Ortodoxă mărturisește credința apostolică confirmată, interpretată și dezvoltată prin consensul Bisericii nedespărțite, arătând că a păstrat și păstrează de la venirea lui Iisus Hristos adevărata credință și o exprimă prin dreapta închinare. Termenul ortodox apare în Noul Testament în mai multe locuri și are o varietate de sensuri însemnând: „a sta drept” (II Timotei II, 15), „a vorbi bine” (Marcu 7, 35), „a judeca drept”, „a călca drept”, „a fi pe calea dreaptă”, „a merge în direcția corectă” (Galateni II, 14) și „a învăța drept”. Cuvântul „ortodox” definește în esență Biserica Ortodoxă, adică valorile teologice, spirituale, liturgice, care s-au păstrat și s-au transmis de-a lungul veacurilor. De asemenea, mai înseamnă S F E R E D E L U M I N Ă Dr. Stelian Gomboș Ortodoxia, astăzi „dreaptă închinare”, „credință corectă”, dar mai are și sensul de: „păstrarea corectă a opiniilor general acceptate”.

În creștinismul antic se folosea termenul pentru a desemna păstrarea credinței, în opoziție cu Bisericile eretice din Răsărit, cât și în Apus. Într-un cuvânt ortodoxia înseamnă a merge pe cale dreaptă și a păzi adevărul, așa cum ne învață o rugăciune din cadrul Sf. Liturghii, unde se spune: „Pomeniște, Doamne, pe toți episcopii ortodocși, care drept învață cuvântul adevărului Tău”. În creștinism, termenul apare în denumirile oficiale după Marea Schismă (1054), în spațiul Bisericii

Răsăritene din Bizanț, cu o cultură preponderent greacă, ca o încercare de delimitare față de Biserica Apusului, denumită ulterior Biserica Catolică („catoliki” în grecește înseamnă „universal”).

Apoi, termenul a fost preluat și de Bisericile Vechi Orientale, cele care, practic, în sec. V, s-au desprins primele din Biserica Primară, la Sinodul IV Ecumenic, și se mai numesc și Biserici Ortodoxe Orientale (Coptă, Siriacă, Etiopiană, Armeană Apostolică etc.). În vremurile de astăzi doar Bisericile de tradiție bizantină își atribuie în mod definitiv această calitate de a se numi „Biserici Ortodoxe”, totuși în primul mileniu, când Biserica era una, acest termen desemna atât pe creștinii din partea orientală a Imperiului Roman, cât și pe cei din partea occidentală a bisericii nedespărțite.

Biserica Bizantină este cea care împărtășește ritul bizantin și se ghidează în viața sacramentală și disciplinară după Sfintele Canoane, care sunt o emanație a primelor șapte Sinoade Ecumenice, a sinoadelor locale și a Sfinților Părinți. Termenul nu urmărește să arate o anumită superioritate teologică față de alte confesiuni, ci se referă la dimensiunea sa mântuitoare și la conservarea adevărului. Biserica Ortodoxă se găsește în toate colțurile lumii, însă cea mai mare parte a creștinilor ortodocși se află în Europa. Altfel spus, cea mai scurtă definiție a Ortodoxiei: Ortodoxia este Hristos.

Pentru că Ortodoxia nu poate fi altceva decât dragoste. Și cu asta s-ar încheia acest text. Dar mă gândesc la faptul că sunt și cititori care ar dori să afle de ce este așa și nu altfel sau cum se ajunge la această idee. Lor am să mă adresez în continuare. În spațiul românesc, Ortodoxia creștină greacă este reprezentată în mod majoritar de Biserica Ortodoxă Română. Mai există și alte Biserici Ortodoxe surori, ale minorităților naționale, ce aparțin altor Patriarhii: rusă, ucraineană, bulgară, sârbă. Cu certitudine însă, putem observa că România este nu numai un important punct geo-strategic între Est și Vest, ci și o zonă de interferență a Răsăritului și Apusului creștin: dacă spre est predomină minoritățile răsăritene, în vest predomină minoritățile ale Catolicismului și Protestantismului. Ortodoxia a dezvoltat, încă din epoca Bisericii primare, instrumente care să ajute la păstrarea scopului esențial.

În mare, acestea se împart în dogme și canoane. Dogma reprezintă învățătura Bisericii („dogma” în greacă desemnează opinia, părerea, punctul de vedere). Ca enunțuri, dogmele au apărut din necesitatea de a exprima clar și sintetic învățăturile cu privire la modul de viață ortodox dar, atenție, doar ca reacții la denaturările asupra Adevărului revelat de Iisus Hristos. Astfel, dogmele sunt teze care formulează „opinia corectă” a Bisericii asupra chestiunilor de credință. Prin urmare, deși unora le displace existența acestui termen, dogma nu poate fi atacată pentru că ea nu este altceva decât răspunsul Bisericii la tendința de denaturare a Adevărului.

Cum ar veni, matematic vorbind, dogma nu este ipoteza de la care pornim o discuție, ci este concluzia într-un proces de lămurire a Adevărului, de deosebire a acestuia de falsitate, denaturare și minciună. Câteva exemple: existența Sfintei Treimi, întruparea lui Iisus Hristos, unirea celor două firi în Iisus Hristos (nerecunoscută de Bisericile Vechi Orientale, amintite anterior), ființa Bisericii, persoana Maicii Domnului, cinstirea sfinților etc. Însă nu este suficient să identificăm principiul valoric.

El trebuie trăit, căci comuniunea și iubirea nu sunt doar teorii pe o hârtie, ci fapte concrete de viață. Dar, cum spuneam, subiectivismul pândește, așa că a defini Iubirea poate părea greu, însă cu mult mai greu este să trăiești corect Iubirea, în viața de zi cu zi. Din cauza acestei dificultăți, Biserica a fost nevoită ca, pornind de la învățăturile lui Iisus Hristos, să indice credincioșilor drumul autentic al trăirii credinței. Așa apar canoanele („kanon” în greacă înseamnă regulă, ghid, normă, model, tip, principiu, iar în ebraică „qane” desemna măsura cu care zidarii măsurau construcțiile, deci un normativ fizic). Ideea canonului este așadar, una practică: să jaloneze, să marcheze, să indice drumul către dreapta viețuire, numită Orto-praxie („praxis” = practică, înfăptuire, act).

Este o situație similară cu existența indicatoarelor rutiere de pe marginea drumului, sau chiar a legilor civile (primele legi civile nu sunt decât derivate canonice ale unor principii obștești). Ca urmare, canoanele au și un aspect dinamic, de adaptare a principiului la condițiile concrete de trai. De pildă, dezlegările la post: postul este recomandat tuturor, dar sunt categorii de persoane care pot fi dezlegate (scutite): gravidele, copiii, cei ce lucrează în condiții extreme, bolnavii și bătrânii care au regim etc.

Ca idee, este bine să știm că primele canoane apar în Biserică pe vremea Apostolilor, pe la anul 50, urmare a Sinodului Apostolic de la Ierusalim, descris în Noul Testament, la Faptele Apostolilor, capitolul 15. Așadar, sintetizând, Ortodoxia nu este decât latura teoretică a Ortopraxiei, trăirea pleneră a Adevărului și Iubirii divine. De aceea, ea este infailibilă. Să explicăm. Ce înseamnă infaibilitatea? Știm cu toții, conform DEX, starea de a fi infailibil, adică cel care nu poate greși, care

nu se poate înșela; perfect, desăvârșit, fără cusur.

Prin urmare, dacă Ortodoxia este tot ce am spus mai sus, ea este, prin natura ei, infailibilă. Se pune însă, întrebarea: dacă Ortodoxia este infailibilă, omul care o trăiește devine infailibil? Nu, atâta vreme cât nu se leapădă de sine, de erorile și greșelile sale. Dacă însă omul renunță la autonomia sa, el poate reuși ceea ce pare imposibil: atingerea infailibilității. În Ortodoxie, aceasta se traduce prin sfințenie. Sfântul este infailibil, dar nu în sine, prin sine sau de la sine putere, căci ar putea oricând cădea din sfințenie, ci pentru că s-a lepădat de sine și a acceptat să trăiască Adevărul infailibil al Bisericii.

Prin această pildă simplistă putem înțelege și un alt aspect al Bisericii: deciziile clerului ei. Rostul clerului nu este acela de a genera dogme sau canoane potrivit unor interese proprii ci, prin acestea, clerul doar recunoaște, explică și aplică ceea ce este de mai înainte generat și revelat de Hristos. Așa ne explicăm cum, în istorie, avem atât Sinoade Ecumenice, normative pentru Ortodoxie, dar avem și sinoade „tâlhărești”, care nu au reușit să împlinească acest rost al clerului, ci au eșuat în propriile interese. Dar, paradoxal, reversul sinoadelor „tâlhărești” este posibilitatea ca Ortodoxia întreagă să poată fi reprezentată printr-un om. Ce minunat: dintr-un om supus slăbiciunilor și decăderii, Ortodoxia îl transformă într-un sfânt, infailibil și reprezentativ, doar pentru că s-a lepădat de sine și s-a făcut asemenea cu Dumnezeu.

De fapt, i-a urmat Lui. Un astfel de exemplu este Sfântul Marcu Eugenicul, episcop al Efesului. Când la sinodul de la Ferrara-Florența (1438-1439) s-a încercat reunificarea Ortodoxiei cu Catolicismul, el a fost singurul episcop care s-a împotrivit semnării documentelor, pe motiv că Ortodoxia nu putea accepta inovațiile dogmatice și canonice ale Catolicismului. În ciuda faptului că toți ceilalți episcopi răsăriteni semnaseră din interese utilitariste, sperând la ajutorul militar și politic al Apusului, pentru apărarea contra invaziei islamice. Când a aflat, papa Eugeniu al IV-lea a exclamat: „Atunci nu am făcut nimic!”. Ortodoxia rezistase într-un singur episcop, deși acolo erau mai mulți reprezentanți ai ei (delegația greacă era formată din Împărat, Patriarh, 22 de episcopi și 6 teologi).

În fapt, sesizăm aici o ispită la adresa clerului: să se comporte mai mult ca om politic decât ca om al lui Dumnezeu. Dar un sinod nu poate fi redus la un simplu Parlament politic. Deciziile lui dogmatice trebuie validate de întreaga Biserică. Ce să mai spunem însă de Împărat (Ioan al VI-lea Paleologul) care, în dorința de a-și atinge scopurile politice prin intermediul Bisericii, ceruse ca până și cameristul lui să aibă drept de vot...

Astfel de ispite sunt motivul pentru care Sfântul Vincentiu de Lerin scria ereticilor („hairesis” în greacă înseamnă alegerea sau ruperea a ceva dintr-un tot), încă din secolul alV-lea, că autenticitatea credinței constă în ceea ce s-a crezut pretutindeni, întotdeauna și de către toți. Adică plenitudinea Bisericii. Chiar dacă aceasta se restrânge, în extremis, la unul singur. În opoziție cu aceasta, erezia este o greșeală de înțelegere a întregului sau chiar absolutizarea unei părți din întreg. Teologul și filosoful Christos Yannaras (un Andrei Pleșu al teologiei grecești) va defini cel mai profund erezia ca fiind absolutizarea relativului și relativizarea absolutului. Mai popular spus, o eroare teologică ce provoacă schismă (separație) în sânul Ortodoxiei. Aviz celor insuficient informați: Ortodoxia nu a practicat niciodată Inchiziția care este, în esență, o erezie față de dragostea de aproapele; pe cel rățăcit încercăm să-l îndreptăm cu bunăvoință, nu cu forța rugului, sabiei sau ștreangului, căci dragoste cu sila nu există. Nu trebuie să ne temem.

Primul cuvânt al lui Iisus Hristos după Înviere este „Pace vouă”. Nimic din jurul nostru nu are putere asupra noastră, câtă vreme nu-i oferim șansa. Hristos ne învață că, atunci când vrem să ne desăvârșim, avem la dispoziție două instrumente: postul și rugăciunea. Postul ne reechilibrează iar rugăciunea ne hrănește. Desigur, nu uităm nici regula de aur a vieții creștine: nu pierde timpul, fă ceva folositor ție și aproapelui: roagă-te, citește, scrie. Ajungând aici, înțelegem de ce Biserica a rânduit ca această primă Duminică din Postul Mare să fie închinată Ortodoxiei. Nu putem parcurge drumul desăvârșirii dacă nu cunoaștem ținta. În vechime, în această Duminică se reciteau în biserici, toate deciziile sinodale care condamnau marile erezii ale istoriei.

Cu timpul, înmulțindu-se și ereziile, dar și provocările, s-a considerat că ar lua prea mult timp să se aducă aminte de toate luptele la care a fost supusă Biserica din partea ereziilor. Plus că unele dintre ele nu mai sunt de actualitate, fiind înlocuite de altele, zis mai moderne, în fapt doar recidive sub altă formă. Dar, dincolo de acestea, Biserica nu mai rostește aceste anateme ca dovadă a faptului că se deschide întoarcerii celor ce s-au depărtat. O anatemă nu este decât recunoașterea ieșirii din comuniunea eclezială.

Suntem însă în vremea când omul contemporan, hăituit de griji și provocări, trebuie căutat cu dragoste de către Biserică. A-l certa înainte de a-l chema poate că nu este cea mai bună tactică părintească. Oricum, cei ce rămân împotriviți Ortodoxiei sunt în situația de a-și refuza singuri mântuirea, așa că nu avem altceva de făcut decât să așteptăm întoarcerea lor. Dar Calea Postului Mare continuă, fiecare Duminică fiind câte o invitație la un popas duhovnicesc lămuritor asupra vieții în Hristos. Ortodoxia este Hristos. Cu alte cuvinte, știm că noțiunea de Ortodoxie înseamnă dreaptă credință sau dreaptă slăvire, închinare adevărată și sobornicească, iar dacă ar fi să privim acest termen în context teologic, trebuie spus că Ortodoxia este cea care a păstrat și păstrează în continuare, prin Tradiția dinamică eclezială, adevărata învățătură a Bisericii celei Una.

Nu putem vorbi de identitatea învățăturii de credință fără să ne raportăm la ortodoxia ei, și anume la dreapta sa formulare și receptare în spațiul eclezial, așa cum au făcut-o sfinții, adică cei care au mărturisit și au transpus în viața lor personală dreapta existență și dreapta credință în Biserica lui Iisus Hristos, pelerină în timp și spațiu, fără să fie constrânși de receptarea ei rigidă sau de vreo anumită obligație, ci înțelegând-o și trăind-o într-un dinamism liber și identitar.

Ortodoxia nu propune un Hristos adaptat timpurilor. Prin urmare, Ortodoxia înseamnă fidelitate față de învățătura de credință revelată a Bisericii - unitatea doctrinară, cultică și morală, iar din acest punct de vedere a analiza Ortodoxia înseamnă a vorbi despre un inepuizabil și veșnic mister, în sensul că ea este cea care vorbește și mărturisește pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Dacă ne raportăm la textele biblice, vom vedea că Ortodoxia este rezultatul iubirii Tatălui, arătată în Fiul Cel răstignit și înviat, prin Duhul Sfânt Cel dător de viață (Ioan 3, 16), sau este scaldătoarea Vitezei în care se vindecă și cei care au, dar și cei care nu au „om care să-i arunce în apă” (Ioan 5, 1-15).

În această apă sfințită de teologia, ortodoxia și doxologia credinței, Ortodoxia conține „adevărul care ne face liberi” (Ioan 8, 32) și „dragostea care nu cade niciodată” (I Corinteni 13, 8), ea fiind „Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6), iar cel care vrea să înainteze către Dumnezeu trebuie să meargă pe drumul Ortodoxiei, având drept călăuză Lumina lumii, adică pe Hristos (Ioan 8, 12). Așadar, Ortodoxia este și reprezintă un mod de viață, și anume viața în Hristos pe care o aflăm în ortodoxia și teologia Bisericii, ele oferindu-ne ceea ce este necesar pentru a realiza condiția de oameni credincioși.

Toată practica liturgică a Ortodoxiei reprezintă o relație duhovnicească, în care Dumnezeu și omul își vorbesc reciproc prin slujbele Bisericii, dialog prin care viața noastră este mereu prezentă și vie în Iisus Hristos. Ortodoxia nu concepe și nu propune un Hristos adaptat timpurilor și discuțiilor sondajelor sociologice, ci un Iisus Hristos actualizat prin prezența Duhului Sfânt în Sfintele Taine.

Din această perspectivă, Ortodoxia, prin cultul său liturgic, oferă mărturie autentică despre modul cum trebuie exprimată trăirea religioasă și cum trebuie să ne pregătim pentru întâlnirea cu Iisus Hristos - Izvorul vieții, în cadrul cultului divin. Mesajul permanent al Ortodoxiei este unul singur, și anume acela al căutării și regăsirii identității noastre creștine în „casa” Bisericii, unde locuiesc iubirea și adevărul lui Iisus Hristos. Drept urmare sau, altfel spus, iată ce este Sfânta noastră Ortodoxie! Nu este o religie care ne cere să îndeplinim multe porunci, care ne cere să postim foarte mult. Nu.

Este și aceasta, se-nțelege. Dar, Sfânta noastră Ortodoxie s-ar putea identifica, în primul rând, cu cineva stând mereu cu brațele deschise. Nu are ceva mai frumos de făcut Biserica astăzi, Biserica noastră, decât să stea, la răspântie de ulițe, cu brațele deschise și să strige mereu: „Fiilor, veniți, veniți, că vă primește Hristos! Veniți, voi toți cei osteniți și împovărați, căci. iată. Hristos vă primește și Hristos vă întâmpină!”. Aș vrea ca din starea de suferință, de durere și de marginalizare, să simțim toți brațele cele calde și curate ale Sfintei noastre Biserici, având chipul părintelui atât de iubitor, care nu l-a certat deloc pe fiul întors acasă.

Dr. Stelian Gomboș